

Meltem DAĞCI (Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi)

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Kadın ve Aile Araştırmaları Bölümü
dagci.meltem@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8108-184X

İZDİVAÇ PROGRAMLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYETİN TEMSİLİ

Tebrike Kaya

ISBN: 9786052583968

Akademisyen Kitabevi, 2019

Tebrike Kaya'nın İzdivaç Programlarında Toplumsal Cinsiyetin Temsili adlı kitabının ilk baskısı 2019 yılında Akademisyen Kitabevi tarafından yayımlanmış olup, eser 243 sayfadan oluşan akademik bir inceleme kitabıdır. Aynı zamanda bu kitap Kaya'nın 2014 yılında tamamladığı doktora tezine dayanmaktadır. Doktora tez konusunu kitabın ön sözünde "Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini evli ve çocuklu bir kadın olarak yaptığım için olsa gerek, aile ve evlilik kurumu daima bilimsel ilgi alanıma giren konular arasında oldu. İletişim Bilimleri doktorası yaptığım dönemde, evlilik programları gündüz kuşağının en popüler televizyon programları arasında bulunuyordu. Dolayısıyla tez konusunu belirlemek için hiç de zor olmadı." ifadeleriyle belirtilmiştir. Ön sözün devamında, aile ve evlilik kurumunun izdivaç programlarıyla entegre olduğuna, televizyonda evlilik programlarının giderek yaygınlaştığı yıllarda ataerkil pazarlık kavramının görünürlüğüne, televizyon programlarında kadınlık ve erkeklik rollerinin pekiştigi, kadının cinsel ve ekonomik yönden erkeğe bağımlı olarak gösterilmesi gibi hususların kitabın oluşturulmasına katkı sağladığı belirtilir. Kitap bu yönüyle medya çalışmaları çerçevesinde medyada kadın, talk show ve televizyon kullanımı, feminizm ve medya, medyada cinsiyet rolleri, evlilik ve aile gibi alanlar için de kapsayıcıdır. Bununla birlikte ilgili konularda çalışmalar yapan akademisyenlerin hedef kitesine yöneliktir. Genel çerçevede değerlendirmek gerekirse, yalnızca iletişim ve medya alanında değil, kadın araştırmaları, toplumsal cinsiyet rolleri çalışmaları, sosyolojik açıdan kitle iletişim ve yayıncılık kültürü alanlarında çalışan akademisyenler için faydalı bir kaynaktır.

Kitabın giriş bölümünde izdivaç programlarının evlenme konusunda toplumsal cinsiyet rolleri açısından kadın ve erkek temsillerine örnek olduğundan, evlenmeyi düşünenlerin erkek/kadın adaylarda ideal özelliklerin belirlendiği ve bu nitelikli özelliklerin aile, medya ve medyadaki söylemi açısından değerlendirildiğinden söz edilmiştir. Bu alanlardaki değerlendirmeye söz konusu olan alt başlıklarda; ideoloji, ataerkil pazarlık, feminizm, biyo-iktidar, kültür ve aile çerçevesinde çalışmalar ele alınmıştır. Kaya'nın geniş tuttuğu giriş yazısı ve bu yazının devamında yer alan "Araştırma Hakkında" adlı kısımdan da anlaşılacağı üzere, televizyonda evlilik, kadın ve pratikleri uygulama açısından niteliksel yöntemle çalıştığını ifade edilmiştir. Çalışmada hem içerik hem de eleştirel söylem çözümlemesi tekniklerini kullandığını ifade eden Kaya, bu araştırma biçimleri hakkında kısaca bilgilere de kitapta yer vermiştir.

Kitabı destekleyen materyaller arasında önsöz, giriş, dört bölüm, sonuç ve dokuz sayfa kaynakça vardır. Yazarın yaklaşımı, hedef kitleyi (popüler, akademik, uygulamacı vb.) akademik açıdan karşılayabilecek niteliktedir. Yazarın kullandığı kaynakların niteliği ile içerik ilişkisi birbiriyle uyumludur. Kitabın önemi, televizyonda izdivaç programlarında toplumsal cinsiyet temsillerini ve ataerkil sistemin medya kanalıyla topluma nasıl yansıtıldığını ortaya sunmaktır. Araştırmanın örnekleme, ATV'de yayınlanan Esra Erol'da Evlen Benimle ve FOX TV'de yayınlanan Su Gibi adlı izdivaç programlarından oluşmaktadır. Kaya'nın da belirttiği üzere araştırma bulgularına dâhil edilen veriler, bu iki izdivaç programının on altı günlük yayınlarının transkripsiyonu ile elde edilen ve programlara katılan kadın/erkek adayların evlilik ölçütleriyle sınırlandırılmıştır.

Kitaptaki dört bölüm sırasıyla; "Medya ve Toplum İncelemelerinde Dönüşüm Yaratan Yaklaşımlar", "Feminist Yaklaşımda Toplumsal Cinsiyet ve Aile", "Gerçeklik Televizyonu Örneği Olarak İzdivaç

Programları” ve “İzdivaç Programlarının Eleştirel Söylem Analizi” başlıklarından oluşmaktadır. Bölümlerdeki yazıların kuramsal çerçevesinde birkaç izlek dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki, birinci bölümde adı geçen Gramsci ve hegemonya, Foucault’da söylem ve biyo-iktidar ve Hall’un ideolojik yaklaşımı, ikinci bölümde; ataerkil pazarlık ve üçüncü bölümde; ideolojik bir aygıt olan televizyon kavramlarıdır. Birinci bölümde yer alan konular; medya, toplum ve kültür ilişkisini açıklayan klasik kuramlara eleştirel bir yaklaşım sunulması ile birlikte medya çalışmalarının üç evresi ele alınmıştır. Kültür endüstrisi ve kitle iletişim araçlarından, modernleşme kuramından, sosyal teori ve kültürel eleştiri geleneği içinde önemli bir yer tutan Birmingham Çağdaş Kültür Çalışmaları Merkezi’nden bahsedilmiştir. Bölümün devamında kitle kültürü ve popüler kültürden, ideoloji ve Althusser’in ideolojik aygıtlarından, hegemonya, Hall’un ideolojik yaklaşımından ve biyo-iktidar kavramına değin sözü geçen alt başlıklar geniş bir çerçeve ele alınmıştır.

İkinci bölümde; evlilik kurumu, toplumsal cinsiyet rolleri, feminist kuram, birinci dalga feminizm, ikinci dalga feministler, Türkiye’de feminist hareket, Osmanlı kadınları, Türk Kadınlar Birliği, kamusal/özel alan ayrımı, ataerkil pazarlık ve modern aile kuruluşu konuları yer almıştır. Üçüncü bölümde; ideoloji, ideolojik bir aygıt olan televizyonun konumu, kitle iletişimi ve kitle kültürü, gerçeklik televizyonu, talk show, televizyonda görücüye çıkma, izdivaç programına özgü özellikler, izdivaç programlarının biçim ve anlatı özellikleri, izdivaç programlarında sunucu ve adaylar başlıklarından oluşmaktadır. Dördüncü bölüm; izdivaç programlarında evlilik ölçütlerinin önemi, adaylar arasındaki yaş farkı, adayların aylık gelirleri, evlilik ve aşk arasındaki ilişki, görünmeyen emek ev-işi, evlilik ve çocuk sayısı, annelik-babalık ve eş adaylarında olması istenen nitelikler konularıyla bölüm tamamlanmıştır. Sonuç kısmı ise, toplumsal cinsiyet anlayışı, kadınlık ve erkeklik rolleriyle ilgili söylemler, ataerkil-kapitalist sistem, devlet söylemi, medyanın, gençlerin ve kadınların dönüştürücü gücünden söz edilerek bitirilmiştir.

Foucault’nun biyo-iktidar kavramı ve Althusser’in ideoloji teorisini medya analizine bütünleştirerek bir teorik altyapı oluşturması bakımından çalışmanın derinliğini yansıttığı söylenebilir. Türkiye’nin muhafazakâr medya kültürü ve ataerkil toplum yapısı dikkate alındığında, söz konusu çalışmanın niteliği ve toplumdaki konumu önem arz etmektedir. Aile ve evlilik kurumu çatısı altında, adayların televizyon ekranları önünde izdivaç programları sayesinde görücü usulüyle evlendirme işlevini medyanın üstlendiği görülür. Medya bu bağlamda devlet söylemi olarak ideolojik bir görev görmektedir. Televizyondaki izdivaç programların medya aracılığıyla gösterilmesi kitle iletişimi ve kitle kültürünü yansıttığı ifade edilebilir. İzdivaç programlarının medya kanalıyla toplumdaki kitleye sunulması aynı zamanda kadınların ekonomik bağımsızlığının evliliğe bağlı olduğunu da söylem olarak ifade edilmesine yol açmaktadır. Kitapta sadece iki programın incelenmesi, bulguların genellenebilirliği açısından sınırlayıcı olabilir. Günümüzden geçmişe bakıldığında güncel verileri gösterme anlamında, televizyonda günceldeki mevcut izdivaç programlarının nitel ve nicel açısından içeriklerini yansıtmayabilir.

Sonuç olarak Tebrike Kaya’nın doktora tezinden üretilen bu kitap, medya çalışmaları ve kadın araştırmaları literatürüne kadın, evlilik, izdivaç programları, ideolojik açıdan televizyonun konumu ve ataerkil-devlet söylemi ekseninde toplumsal cinsiyet temsiliinin medya ve kitle kültürü tarafından yansımaları tahlil eden bir kaynak olarak kazandırılmıştır.

KAYNAKÇA

Tebrike, K. (2019). İzdivaç Programlarında Toplumsal Cinsiyetin Temsili. Akademisyen Yayınevi.